

РОЗМИСЛИ

II ст.

«На світанні сам себе попереджуй: "Нині мені трапиться метушливий, невдячний, зухвалий, хитрий, заздрісний, нетовариський". Все це сталося їм через незнання того, де добро, а де зло. Я ж розгледів природу й доброго — що воно гарне, і злого — що огидне, та й природу того, хто схибив, — що він мені рідний: не тому, що однієї крові чи з одного сімені, а тому, що причетний до того самого ума, тієї самої божистої частки. Від жодного з цих людей не можу зазнати шкоди, бо до мене нічия гидота не перекинеться».

«Любити лише те, що тобі припадає і для тебе нарядено: що є доладнішого?»

«Усе з'явилося задля чогось: і кінь, і виногроно. Чого дивуєшся? Ось і Сонце каже: "Я з'явилося для якогось діла"; так само й решта богів. А ти — для чого? Для насолоди? Гляди, чи довго протримається таке поняття».

Двома словами

Не розмінюйтеся на дрібниці та дріб'язковість; цінують своє життя в більш широкому контексті.

У тому самому ключі

Боецій. «Розрада від філософії» (с. 56)

Річард Карлсон. «Не переймайтеся дрібницями» (с. 182)

РОЗДІЛ 1

Марк Аврелій

Марк Аврелій Антонін був римським імператором з 161 року до своєї смерті 19 років потому. Коли він прийшов до влади, Рим перебував під загрозою: постійні війни з «варварами» на кордоні, принесені солдатами хвороби, моровиця і навіть землетруси. Спробуйте уявити президента Сполучених Штатів, який був би таким філософськи налаштованим у розпал подібних криз. Проте, незважаючи на обставини, після смерті Марка Аврелія римляни вважали його ідеальним імператором, справжнім царем-філософом, останнім, хто правив гідно перед диким правлінням його сина Коммода та анархією III століття.

Марк Аврелій вивчав стоїчну філософію та відмовлявся підкоритися життєвим труднощам. Стоїцизм — це грецька філософська школа, що виникла близько 300 року до н. е. Простими словами, вона вчила, що люди повинні жити за законами Всесвіту, й наголошувала, як важливо виконувати обов'язок, бути розумним, уникати задоволень і не боятися смерті. Стоїки також несли повну відповідальність за свої вчинки, мали незалежний розум і ставили загальне благо вище власних інтересів. Імператор був би задоволений сучасною Організацією Об'єднаних Націй та іншими світовими організаціями, які виступають за сумісні зусилля: стоїки приділяли увагу міжнародним відносинам і вірили у всесвітнє братерство.

Як і світ, думки стоїків пережили час, про що свідчить цей уривок із «Розмислів»:

«Бо все минує скоро стає схожим на байку, а там і в цілковите забуття поринає. Тут кажу про тих, котрі справді були диво-світочами; а що ж решта? Тільки-но випустять дух, як вони, за словами

Гомера, "в безвість пішли, без сліду пропали". То назагал, що ж воно таке — ота вічна пам'ять? Цілковита марнота. Але до чого ж нам тоді докладати труда? Та ось же, до цього єдиного: до праведних думок, до суспільних діл, до слів, у яких жодної брехні, й до налаштування вітати все, що нам припадає, бо воно — конечне, знане, й тече з того самого джерела, з того самого начала».

Ці слова були написані понад 19 століть тому, але не втрачають актуальності, особливо коли ми знаємо, наскільки вони давні. Саме життя Марка Аврелія підкріплює це твердження; зараз мало в кого є підстави згадувати про його майстерність чи інші якості як лідера, але його «Розмисли» — тихі думки, написані при світлі вогнища в розпал військових походів — живуть у серцях та умах людей.

«Розмисли» рясніють проникливими думками щодо єдності всього у Всесвіті, включно з людьми. Вони говорять нам, що спроби подивитися на світ очима іншої людини є нічим іншим, як розширенням власного світу — і його уніфікацією. Зневажаючи, засуджуючи людину чи уникаючи її, ми просто порушуємо закони природи. Щоб вивести людські стосунки на новий рівень, потрібно чинити якраз протилежне, і саме це усвідомлення лягло в основу думки імператора.

На кожній сторінці «Розмислів» присутня тема прийняття речей і людей такими, якими вони є, а не такими, якими ми хотіли б їх бачити. У цьому підході вчувається смуток, про що свідчить такий короткий коментар: «Ви можете розбити своє серце, але люди будуть такими самими, як і раніше». Складається враження, що читаєш думки самотньої людини, але тоді здатність Марка Аврелія об'єктивно бачити життя врятувала його від справжнього розчарування:

«Будь немов та круча, яку раз у раз б'ють хвилі, а вона, знай, стоїть, і довкола неї влягаються кипучі води. — Ото я нещасливець, ото вже мені припало! — Таж ні, не так. Ото я щасливець, бо, хоч мені отаке припало, переживаю його безболісно: ні теперішнім не побиваюся, ні придешнього не боюся».

Велика цінність стоїчної філософії полягає в тому, що вона допомагає побачити речі в перспективі, щоб ви могли запам'ятати те, що має значення; «Розмисли» — це, якщо хочете, стародавня і благородна версія книги «Не переймайтеся дрібницями». Людина, яка здатна бачити світ таким, яким він є насправді, також володіє здатністю в своєму баченні виходити за межі цього світу. Ми тут, і в нас є робота, але складається враження, що ми прийшли з іншого місця, і врешті-решт повернемося туди. Життя може бути сумним і самотнім, події змінюють одна одну, але це ніколи не повинно притупляти наше початкове здивування з приводу нашого існування у Всесвіті:

«Поглянь на біг зірок — і біжи немов разом з ними; а ще — завше май на умі взаємоперетворення елементів. Уявивши це — очистишся від бруду земного життя».

Заключні коментарі

Як ми можемо пояснити той факт, що Марк Аврелій був батьком Коммода, чиє сходження на престол і жорстоке правління покляло край традиції неспадкового царювання? Якщо цей філософ був такою видатною людиною, як він міг стати батьком такого жорстокого чоловіка?

«Розмисли» — це не просто чергова книга із самопомоги з простими відповідями. Її тема — недосконалість. Ми ніколи не можемо точно знати, чому щось відбувається, чому люди чинять так, а не інакше; хай там що, судити не нам. У подіях та життях є глибший сенс, який від нас вислизає. Це знання саме собою є втіхою.

Це коротка книжка, яка є джерелом здорового глузду в божевільному світі, а сучасному читачеві також сподобається чудова проза, яка виділяє її на тлі сучасних філософських праць і книг із самопомоги. Придбайте примірник, і ви будете користуватися ним усе життя.

Марк Аврелій

Після смерті Адріана, одного з найуспішніших імператорів Риму, у 138 році, його наступником став Антонін Пій який своєю чергою за вказівкою Адріана, усиновив 17-річного Марка Аврелія як свого спадкоємця. Майбутнє юнака було визначене, коли він одружився з Фаустиною, дочкою Антоніна Пія. Крім виконання придворних обов'язків, він присвятив свій час вивченню права та філософії. Прийшовши до влади у віці 40 років, Аврелій добровільно розділив владу зі своїм братом Луцієм Верусом, який помер вісім років потому.

Бувши миролюбним за вдачею, Аврелій був змушений постійно захищати території імперії від германських племен, зокрема маркоманнів та квадів. Джерелом «Розмислів» є єдиний рукопис, нині втрачений. Марк Аврелій ніколи не мав наміру його публікувати. Він був уперше надрукований у 1559 році, майже через 14 століть після смерті імператора в 180 році. Хоча у фільмі Рідлі Скотта «Гладіатор» зображено, як Коммод вбиває імператора, історичних доказів цього немає.

ЯК ЛЮДИНА МИСЛИТЬ

1902 р.

«З усіх прекрасних істин про душу, що були відновлені та оприлюднені в цьому столітті, жодна не є більш радісною й плідною на божественні обітниці, ніж істина про те, що ви є господарем своєї думки, ковалем свого характеру, а також людиною, яка творить і формує свій стан, оточення і свою долю».

«Добрі думки та вчинки ніколи не можуть привести до поганих наслідків; погані думки та вчинки ніколи не можуть привести до добрих наслідків... Ми розуміємо цей закон у світі природи й застосовуємо його, але мало хто розуміє його у світі розуму і моралі, хоча він діє там так само просто й неухильно — і тому не живе ним».

«Закон, а не безлад, є панівним принципом у Всесвіті; справедливість, а не несправедливість, є душею й суттю життя; праведність, а не зіпсованість, є формівною й рушійною силою в духовному управлінні світом. З огляду на це ми повинні бути праведними самі, щоб зрозуміти, що Всесвіт є праведним».

Двома словами

**Ми притягуємо не те, чого ми хочемо, а те, що нам притаманно.
Тільки змінивши свої думки, ви зміните своє життя.**

У тому самому ключі

Джозеф Мерфі. «Сила вашої підсвідомості» (с. 272)
Флоренс Сковел Шінн. «Гра в життя і як у неї грати» (с. 362)

РОЗДІЛ 2

Джеймс Аллен

Книга «Як людина мислить» з її тезою про те, що «розум — це майстер-ткач», який творить наш внутрішній характер і зовнішні обставини, поглиблено досліджує центральну ідею текстів із самопомогі. Внесок Джеймса Аллена полягав у тому, що він узяв припущення, яке ми всі поділяємо, — про те, що оскільки ми не роботи, то можемо контролювати свої думки, — і показав його хибність. Оскільки більшість з нас вірить, що розум відокремлений від матерії, ми вважаємо, що думки не мають реальної сили, і їх можна приховати; це дозволяє нам думати одне, а робити інше. Однак Аллен вважав, що несвідомий розум генерує стільки ж дій, скільки і свідомий, і хоча ми можемо підтримувати ілюзію контролю за допомогою лише свідомого розуму, в реальності ми постійно стикаємося з питанням: «Чому я не можу змусити себе зробити це або досягти іншого?».

Відзначаючи, що бажання й воля саботуються наявністю думок, які не узгоджуються з бажанням, Аллен дійшов приголомшливого висновку: «Ми притягуємо не те, чого ми хочемо, а те, що нам притаманно». Досягнення відбувається тому, що ви як особистість втілюєте зовнішнє досягнення; ви не «отримуєте» успіх, а стаєте ним. Між розумом і матерією немає прірви.

Ми є сумою наших думок

Логіка книги непохитна: шляхетні думки роблять людину шляхетною, негативні думки роблять її жалюгідною. Для людини, яка загрузла в негативі, світ виглядає заплутаним і складним. З іншого боку, зауважує Аллен, коли ми стримуємо свої негативні й деструктивні думки, «весь світ стає до нас м'якшим і готовим нам допомогти».